Førsteblad

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3. Fylke: Sør-Trøndelag.

Tilleggsspørsmålnr. Herad: Singsaas.

Emne: Brynet. Bygdelag:

Oppskr. av: Chr.Lodgaard. Gard:

(adresse): Singsaas G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Oppskrifta er baade etter min egen erfaring, og etter oplysning av flere, deriblant av gaardbruker Jens J.Fløttum, f.1863 i Singsaas.

Undertegnede er f.1884, og drev i mine yngre aar som gaardsarbeider, senere har jeg arbeid ved Jernbanen, men har drevet med historisk arbeid, og samling til et bygdemuseum i Singsaas som hobby.

Brynet her i Singsaas kalles heen, eller heena, ljaaheen, knivheen, i heen, ljaaheena, knivheena. Det har nok vært en del forandringer med heena i Singsas. Vi har noen heener paa Bygdemuseet vort, som er fra millomalderen. De er smale og lange og bestaar av kvatsitisk skifer. Den enne av disse er serdeles lang, og er uten tvil brukt som slipestein, før de roterende slipesteiner kom i bruk. Saa vit en vet, finnes ikke noen bergart av kvatsitisk skiffer her i Singsaas, saa disse heenene er nok innført.

Vi sier: ,, Å heene ljaaen, aa henne kniven, ha du heena ljaaen ?.

Heena.

Gaardbruker Jens J.Fløttum, ~~xxxxx~~ og flere til kjenner ikke noe til at en har brukt noe eggredskap paa

5589

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

en flat stein.Heenene i elste tid,sier han,var steiner funnet i bekker.I sær er funnet mye heener i Hyllbekken,Fordalen,en sidedal-seterdal til Singsaas,ca ½ mil syd for gaarden Løvrødsmo,som ligger lengst oppe i dalen. Men saa var det rypskyttere som fant heener ved foten av Nyhaugen,ett snaufjell som ligger i Nekkaadaleh,og derfra er der hentet mang en utmerket ljaaheen, men den var for løs for andre egger.

Forhenværende redaktør Per Foros drev ut mye heener i 1934 - 35 aarene fra Nyhaugen- ,,Nyhaugheena",som han solgte som riktig gode ljaaheener i hele Gaaldal.

Ogsaa oppe i Langkjønnfjellet,og ellers flere steder i Singsaas har en før i tia funnet heener.

Mange fant heenene selv,men det var ogsaa andre som tok ut heener i fjellet og gikk omkring og solgte i bygda og litt i nabobyggdene,og dette kan jeg godt minnes fra mine unge dager.

Det var en almindelig mening at „Nyhaugheena" var i god heen,men naa brukes der bare „ Kjøpheener",som selges paa butikkene.Det er kunstheena,sementheena som selges og brukes naa.

Alle eggredskapene,nesten uten unntagelse blir først slipt paa en rund slipestein,og saa heenet,for at ta bort roa.

Ingen kan fortelle,at ljaaen ble hamret med hammer, og ikke slipt,og ingen kan heller fortelle,naar den roterende slipesteinen kom i bruk i bygda.

Paa hver gaard fantes baade en og to store slipesteiner,og ljaaen ble slipt paa en av disse,hver gang den var brukt,foran hvert maaltid.Disse steiner var skjeftet paa en jernaas,mens de som bruktes i mar-

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

5589

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

kaslaattene og setrene,var skjeftet paa ~~ff~~ treaaser.Paa store gaarder med en besetning paa 2 hester,I8-20 naut og I0-I5 sauer og noen geiter,(vel at merke før I850 aarene),var 2 store slipesteiner staaende paa gaarden,og opptil 8 a I0 mindre slipesteiner fordelt i markaslaattene.Noen andre heener,enn de som er nemnt,kjenner en ikke til.

Her bruktes bare langórv,og ljaaen satt fast i ~~ff~~ órvet hele tia,ogsaa under slipinga,og da vender en egga til seg.Under heeninga settes órvet paa enden i bakken, og tar ljaaen under venstre arma,og heener.

Heenkoppen.

En bar med seg heena i en heenkopp,under slaatten,og hengte den bak paa bukseremma,eller paa,knivsleremma".En kjenner ikke til noen heenkopp gjort av okse- eller kuhorn,men av et uthullet rundt trestykke, med en fastklinket jernkrog for henge koppen med.

I de siste 70-80 aara er brukt hovedsakelig heenkopper av kobber.Vi har hatt mye kobberslakere i Singsaas.Disse aa var gjort nermest runde,og saa var paaklinket en krok for aa henge den paa bukseremma.I botnen av denne var lagt en treplate,og rundt innvendig var koppene foret med næver.~~Heenkp~~ Heenkoppen fylles halvt med vatn.

Der kjennes ikke noe til at/~~heenkoppen~~/ heensvorta hadde noen magisk kraft,som middel mot sykdom eller lignende,og heller ikke at heena sa noe.Men en har hørt at ,,slipstensand"bruktes for at fremkalle abort.

5589

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING